

DOSYA NO : 167

Şuayip TÜRK¹ | UGSAM Araştırmacısı | OCAK 2022

YAKIN GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KUVEYT

Son günlerde hükümetin istifasıyla dünya gündemine düşen Kuveyt ile ilgili yakın geçmişten günümüze bir bakış yapmak istedik.

19. yüzyılın sonlarında Arap Yarımadası'nın büyük bir kısmı ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nun kontrolüne giren Kuveyt, Osmanlılar döneminde El-Sabah hanedanlığının yönetiminde özerklik elde etti. O günden beri ülke yönetiminde bu aile söz sahibidir. El Sabah ailesi, 1990-91 Irak işgal yönetiminin ardından yeniden iktidara geçti. Ülkede seçimle yetkilendirilen yeni bir parlamento kuruldu.

YÖNETİM BİÇİMİ

El Sabah ailesi tarafından meşruti monarşiyle yönetilmektedir. 1963'te kurulan Ümmet Meclisi, Kuveyt'in "Körfez'in en demokratik ülkesi" olarak tanımlanmasını sağlamaktadır (Rakipoğlu, 2020 /No 154).

¹ Anadolu Üniversitesi-Uluslararası İlişkiler

Yasama yetkisi 1962 Anayasası'yla Ulusal Meclis'e verilmiştir. Halk tarafından seçilmiş 50 üyeden oluşan Meclis'in yaptığı yasalar Emir tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe girmektedir. Meclis dışından kabineye atanan Bakanlar da Parlamento'da yer almakta ve seçilmiş milletvekili gibi oy kullanmaktadırlar. Veliht Prens de Emir tarafından atanmaktadır. Ancak bu atamanın Parlamento tarafından onaylanması gerekmektedir.

Yürütme yetkisi 1962 Anayasası'yla Devlet Başkanı olarak Emir'e verilmiştir. Bakanlar Kurulu, Emir tarafından atanmaktadır. Başbakan ve Bakanlar Kurulu Emir'e karşı sorumlu olup, Meclis'e karşı sorumlulukları bulunmamaktadır. Hükümet, Anayasa uyarınca, Başbakan hariç en çok 15 üyeden oluşmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2021).

EMİR ŞEYH NEVAF KİMDİR?

AA'nın 29.09.2020 tarihli haberinde belirtildiği üzere; Kuveyt Bakanlar Kurulu, Veliht Prens Şeyh Nevvaf el-Ahmed el-Cabir es-Sabah'ın (83) ülkenin yeni emiri olduğunu açıkladı. Yapılan yazılı açıklamada, "Anayasa hükümleri ve emirliğin miras bırakılması hükümlerine ilişkin 1964 tarihli 4 sayılı Kanunun 4. maddesi uyarınca, Veliht Prens Şeyh Nevvaf el-Ahmed el-Cabir es-Sabah'ın Kuveyt Emiri olduğu" belirtildi. Açıklamada, daha fazla ayrıntıya yer verilmedi.

Emir Nevvaf Kimdir?

1937'de dünyaya gelen yeni Kuveyt Emiri Nevvaf el-Ahmed el-Cabir es-Sabah, 1950'ye kadar 29 yıl hüküm süren Emir el-Ahmed el-Cabir el-Mubarek es-Sabah'ın 6. oğlu. Siyasi hayata 1962'de atılan Sabah, 1991 yılından itibaren Sosyal İşler ve Çalışma Bakanlığı, Savunma Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı görevlerini üstlendi. 2006 yılında ise veliaht prens olarak atandı. Tüm gözlerin üzerine çevrildiği Şeyh Nevvaf, geleceğin yöneticilerinin eğitildiği okullarda eğitim alarak, ülkede "güvenlik ve istikrarın manevi babası" olarak nitelendirilene kadar pek çok üst düzey görevler yaptı. Daha sonra Veliht Prens olarak 14 yıl boyunca çalışmalarını sürdürdü. 18 Temmuz'da Şeyh Sabah, Amerika Birleşik Devletleri'nde bir hastaneye kaldırıldığında, Veliht Prens ülke işlerini yönetmede bazı anayasal haklarını kullandı. Veliht Prens iken yolsuzluğa karşı önemli bir mücadele yürüten Nevvaf, bir hanedan üyesinin yolsuzluğa karıştığına dair iddiaların ardından 23 Ağustos'ta Kuveyt halkına hitaben yaptığı konuşmada, iktidardaki aile üyelerinin hukuktan üstün olmadığını söylemişti.

Veliht Divanı resmi internet sitesine göre, Eski Kuveyt Emiri Şeyh Sabah 2006'da göreve geldikten yaklaşık 1 hafta sonra kardeşi Şeyh Nevvaf'ı Veliht Prens olarak önerdi ve parlamentoda kabul edildi. Bu pozisyondan önce Şeyh Nevvaf, 16 Ekim 2003 tarihinde Başbakan Birinci Yardımcısı ve İçişleri Bakanı olarak görev yaptı. Güvenlik güçlerinin manevi babası ve İçişleri Bakanlığının gerçek kurucusu olarak nitelendirilen Nevvaf, 1978-1988 ve 2003-2006 olmak üzere iki defa İçişleri Bakanlığı görevini yürüttü. Ayrıca, 16 Ekim 1994'te Ulusal Muhafızlar Başkan Yardımcılığı görevini üstlendi. Şeyh Nevvaf, Kuveyt'in Irak işgalinden kurtuluş savaşından sonra Nisan 1991'de kurulan ilk Kuveyt hükümetinde Sosyal İşler ve Çalışma Bakanı seçildi. Ocak 1988'de Savunma Bakanı olarak görev alan Şeyh Nevvaf, Savunma Bakanlığı birimlerini Kuveyt'i savunma ve dış tehlikelerden koruma ulusal görevini yerine getirebilmesi için geliştirmek ve tüm modern silahlar ile askeri gereçleri sağlamak için çaba sarf etti. Ve 29 Eylül 2020'de üvey kardeşi Sabah el-Ahmed el-Cabir el-Sabah'ın tedavi gördüğü Amerika Birleşik Devletleri'nde 91 yaşında ölmesiyle Kuveyt Emiri olarak tahta geçti (İbicioğlu & Karabacak, 2020).

5 ARALIK SEÇİMLERİ

5 Aralık'ta yapılmış olan 18. Parlamento seçimlerine giderken, Malezya Fonu skandalı olarak bilinen skandalla ilgili olarak hemen hemen her aday, birçok milletvekilinin para aklama ve insan kaçakçılığına karıştığını dile getirmiştir. Nitekim Milletvekili Ömer et-Tabtabai ülkedeki sistemin çürüdüğünü dile getirmiştir. Seçimin sonucuna göre muhalefetin daha fazla yer aldığı bir meclis ortaya çıkmıştır. Seçimlerde, 50 sandalyeli Ulusal Mecliste 19 vekil yerini koruyabilirken, 31 yeni isim meclise girmeyi başarmıştır.

Arap devrimleri boyunca hükümete ve es-Sabah ailesine "baskıcı" politikalarından dolayı eleştiriler yönelten gençlerin mecliste daha fazla temsil hakkı elde etmesi, Kuveyt demokrasisi açısından olumlu bir ilerleme olmakla birlikte es-Sabah rejimi açısından meydan okuma olarak görülmektedir. Yabancı işçileri ve mültecileri "fırsatçı bakteriler" olarak tanımlayan al-Haşim, kadınların siyasette kötü temsil edilmesine neden olmuştur ve 28 kadın adaydan hiçbiri seçimi kazanamamıştır. Bunun bir nedeni de Kuveytli yazar Seher Musa'ya göre büyük oranda Kuveyt'in toplumsal yapısıyla ilgilidir.

Körfez jeopolitiğinde önemli olan Şiiilerin ve Müslüman Kardeşlerin de seçimlerde kaybetmediği söylenebilir. Nüfusun yaklaşık %30'unu temsil eden ve Suudi Arabistan'da olduğu gibi negatif ayrımcılığa uğramayan Şiiiler 2016 seçimlerinde olduğu gibi 6 adayla parlamentodaki sandalye sayısını korumuştur. Benzer şekilde Suudi Arabistan'ın aksine Kuveyt'te terörist olarak görülme-yen Müslüman Kardeşler de Ümmet Meclisinde varlığını sürdürmeye hak kazanmıştır. İslami Anayasa Hareketi (HADES) üyesi 3 aday seçimleri kazanarak İhvan'ın Kuveyt iç siyasetindeki temsilinin korunmasını sağlamıştır. İslami Selefi İttifak oluşumu seçimleri kazanamamış olsa da diğer bağımsız İslamcı oluşumların da mecliste sandalye kazandığı görülmektedir. Bu anlamda İslamcı, genç, aşiret mensubu ve muhalif kimliğiyle bilinen Bedir el-Dahum öne çıkmaktadır.

Bir önceki seçimlere oranla ciddi oranda katılımın artmış olduğu bu seçim sonuçlarını Mehmet Rakipoğlu makalesinde şöyle yorumlamıştır. "Muhalefetin çoğunlukta olması ve halkın ciddi anlamda politize olması gerek kurulacak hükümet için gerekse es-Sabah ailesi için birtakım meydan okumaları da beraberinde getirmektedir. Her ne kadar hükümet Emir tarafından görevlendiriliyor ve yasaları belirliyor olsa da ekonomik reform ve başta Bidunlar olmak üzere toplumsal sorunların çözümü için mecliste hükümet-muhalefet iş birliği gerekmektedir. Hükümet-muhalefet arasındaki potansiyel gerginliğin gerçekliğe dönüşmesi ihtimali, koronavirüs ve petrol fiyatlarındaki düşüşten dolayı ekonomik, yabancı işçiler ve Bidunlardan dolayı da toplumsal kriz yaşayan Kuveyt'in siyasi bir türbülansa girmesine neden olabilir. Söz konusu durum, Emir Nevaf'ın hükümeti düşürmesine, parlamentoyu feshetmesine ve yeniden seçim çağrısı yapmasına neden olabilir. Mezkûr senaryolar ülkeyi yeni bir krize sürükleyeceğinden dolayı rasyonel görülmemektedir. Dolayısıyla olası hükümet-muhalefet çatışmasında Emir Nevaf'ın ara bulucu ve dengeleyici bir rol üstlenmesi beklenebilir." (Rakipoğlu, 2020 /No 154).

Kuveyt'te yayınlanan Es-Siyase gazetesini Genel Yayın Yönetmeni Ahmed el-Carallah da Twitter hesabından yaptığı açıklamada, seçimlerin, Mecliste önemli değişiklik meydana getirdiğini, bu durumun kurulacak hükümetin ve Meclisin performansına da yansıtacağını kaydetmiştir. Gazeteci yazar Tarık ed-Diris de önceki Meclisin istenen düzeyde bir performans sergileyemediğini ve beklentileri karşılayamadığı için de vekillerden çoğunun sandalyelerini koruyamadığını ifade etmiştir (Abdulgaffar & Topçu, 2020).

SEÇİMLERDEN SONRA

Kuveyt anayasasına göre, seçim sonuçlarının açıklanmasından sonra mevcut hükümet Emir'e istifasını sunar, ardından da yeni bir hükümet kurulur. Bu hükümet genellikle yeni meclisteki dağılıma ve oluşan koalisyonla uygun bir yapıda olur (Rumeyhi, 2020).

2020'de yapılan bu seçimlerin ardından 14 Aralık 2020'de Sabah Halid liderliğinde hükümet kuruldu. Ancak bir ay geçmeden 12 Ocak 2021'de istifa etti. Kuveyt resmi ajansı KUNA, kabine üyelerinin, "parlamento ile hükümet arasındaki ilişkilerde yaşanan gelişmeler ve ulusal çıkarlar doğrultusunda istifalarını sunduğunu" belirtti. Kuveyt Emiri, 24 Ocak'ta yeni hükümeti kurma görevini yine Sabah Halid'e verdi. Başbakan Sabah Halid liderliğindeki 15 bakandan oluşan hükümet, mart ayında yemin ederek göreve başladı. Bu istifa olayı ve tekrar görevlendirme Mehmet Rakipoğlu'nun çatışma ve rasyonel çözüm noktasında tespitini doğrulamıştır. Anlaşılan o ki; muhalefet de Emir de ülkenin bir krize sürüklenmesinden kaçınmıştır.

Ve tarihler 8 Kasım 2021'i gösterdiğinde Kuveyt merkezli "El-Kabes" gazetesi hükümet kaynaklarına dayandırdığı haberine göre, hükümet Kuveyt Emiri Şeyh Nevvaf es-Sabah'a istifasını sundu. Haberde, hükümetin istifa nedenine ilişkin ise bilgi verilmedi (KUNA, 2021). 14 Kasım'da gerçekleşmiş olan bu istifanın ardından bu günlerde (23 Kasım) Emir'in yine Sabah Halid'i hükümet kurma ile görevlendirdiği Kuveyt Resmi Haber Ajansı (KUNA) aracılığı ile duyuruldu (AA, 2021).

Bir yıl içinde gerçekleşen ikinci istifa ile aynı güne denk gelen af kararnamesi de haber sayfalarında yerini aldı. İsrail karşıtlığı ile bilinen Kuveyt Ulusal Meclis Başkanı Marzuk Ali el-Ganim, bazı hükümlüler için iki af kararnamesi çıkarıldığını duyurdu. Bu kararnama ile istifanın bir bağlantısı olduğu yönünde bir bilgiye ulaşamamak da bunu buraya bir not olarak düşmek istiyoruz. Af ile ilgili yaptığı basın açıklamasında el-Ganim "Bu yeni bir sayfa ve yeni bir aşamadır. Çünkü af toplumun gayesi değil, ülkenin hizmetkârlarının ve evlatlarının özlemlerini gerçekleştirmek, onların sorunlarını çözmek ve geç kalınan önemli konulara eğilmektir." ifadesini kullandı. Ancak Emir Şeyh Nevvaf es-Sabah'ın çıkardığı af kararnamelerinin kapsamına ilişkin ayrıntı paylaşmadı. Kuveyt Bakanlar Kurulu pazar günü ülke dışında bulunan eski milletvekilleri ve aktivistleri kapsayan af kararnamesi taslağını Emir Sabah'a sunulmak üzere onaylamıştı. Kuveyt Anayasası'nın 75. maddesi Emir'e kararnama ile cezaları affetme veya azaltma yetkisi veriyor. Yerel kaynaklardan alınan bilgiye göre iki kararnamede, çoğu 2011'de Ulusal Meclisi basmak suçundan hüküm giymiş 71 Kuveytli yer alıyor (Karabacak, 2021).

8 Kasım'da çıkan bu affın hazırlıkları aslında 20 Ekim'de basına açıklanmıştı. Hâlihazırda Türkiye'de bulunan eski muhalefet milletvekilleri 2011'de meclisi basmak suçundan hapis cezasına çarptırılmış olan Müslim el Berak, Faysal el Müslim ce Ceman el Herbeş'in af dosyası, hükümet ve muhalefet arasındaki diyalogun merkezinde bulunuyordu (el-Hüveylidi, 2021). Diğer yandan 25 Ekim tarihli haberlere göre, kamuoyunda 'Meclis baskını' olarak bilinen davada yargılanarak hapis cezasına çarptırılan eski milletvekilleri ve Türkiye'de yaşayan bazı aktivistler, Kuveyt Anayasası'nın özel afla ilgili 75. maddesi uyarınca anayasal hakkını kullanma kararından dolayı Emir'e teşekkür etmişlerdi (el-Hüveylidi, turkish.aawsat.com, 2021).

KÖRFEZ DENKLEMİNDE KUVEYT

Körfez Krizi

Tarihler 5 Haziran 2017'yi gösteriyordu. Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Bahreyn ve Mısır "terör gruplarını desteklediği" suçlamasıyla Katar ile tüm diplomatik ilişkilerini kesmiş, bu ülkeye ekonomik abluka uygulamaya başlamıştı. Bu durum, Körfez bölgesinde krize yol açmıştı. Bu kriz sırasında Kuveyt tarafsızlık politikası yürütmüştü.

Kuveyt Dışişleri Bakanı Ahmed Nasır es-Sabah, 3 yıldan fazla süredir gösterilen çabaların ardından yaptığı bir yazılı açıklamada, "Son dönemde bütün tarafların.... nihai bir anlaşmaya varma konusunda isteklerini ortaya koydukları verimli görüşmeler gerçekleşti." ifadelerini kullandı. Sabah, Körfez krizini çözmek için gösterilen bu çabalara vefat eden Kuveyt Emiri Şeyh Sabah el-Ahmed el Cabir es-Sabah'ın öncülük ettiğini, şu anda ise öncülüğün mevcut Emir Şeyh Emiri Şeyh Nevvaf el-Ahmed el-Cabir es-Sabah ile ABD Başkanı Donald Trump tarafından sürdürüldüğünü belirtti.

ABD merkezli The New York Times gazetesinde yer alan bir haberde ise, "Trump yönetiminin, İran'ın ipini sıkmak amacıyla Körfez krizini görevden ayrılmadan önce çözmek istediği" belirtildi. Haberde bu yöndeki ilk adımlar arasında, "Trump yönetiminin Suudi Arabistan'a, İran'ın hava sahasını kullanması karşılığında milyonlarca dolar ödeyen Katar'a hava sahasını açması için baskı yapması" olduğu aktarıldı. Öte yandan Bloomberg ajansında yer alan ve adı verilmeyen kaynaklara dayandırılan haberde ise "Trump'ın baskı yaptığı Suudi Arabistan ve Katar'ın 3 yılı aşkındır süren anlaşmazlığı sona erdirmek için ön anlaşmaya varmaya yakın" oldukları kaydedildi.

Kuveyt, Körfez krizinin tarafları arasında ara buluculuk için çaba sarf etse de henüz ilişkilerde normalleşme konusunda bir sonuç elde edilemedi (Allothmani & İbicioğlu, 2020). Körfez krizinin çözümü için adım atan Abd'nin asıl amacının İran'ın ipini sıkı tutmak olduğu basın organlarında yer almıştı. Bu noktada 2016 yılında Abd ile Kuveyt arasında imzalanan NATO güçlerinin Kuveyt üzerinden geçişinin kolaylaştırılması anlaşmasını hatırlamamız gerekiyor.

Kuveyt Dışişleri Bakanı Sabah Halid El Hamad Es Sabah, ülkesini ziyaret eden NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg ile düzenlediği ortak basın toplantısında, anlaşmanın Kuveyt'in egemenliği, güvenliği ve siyasi bağımsızlığına zarar vermediğini ifade eden Sabah, anlaşmanın eşitlik ve karşılıklı menfaat ilkesi temelinde Kuveyt ve NATO için son derece önemli olduğunun altını çizdi. NATO Genel Sekreteri Stoltenberg de anlaşma ile NATO'nun bölgede daha aktif ve etkili çalışmasının sağlanacağını, Afganistan'daki Kararlı Destek Misyonu'na da personel, ekip ve ekipman geçişini kolaylaştıracağını dile getirdi. Kuveyt'in NATO ile Bireysel Ortaklık ve İş Birliği Programı'nı imzalayan ilk ülkelerden biri olduğunu da hatırlattı (Aydemir, 2016).

NATO Genel Sekreteri Stoltenberg açıklamasında her ne kadar Afganistan Misyonuna ekipman geçişini kolaylaştırmak için bu anlaşmayı imzaladık dese de Kuveyt'in konumuna baktığımızda buradan geçen ekipmanın Afganistan'dan daha çok Suriye, Irak ve İran'a geçişe yardımcı olacağını öngörmek imkân

dahilindedir. Suriye ve Irak'a zaten rahatlıkla takviye yapabildiğine göre bu anlaşmanın da İran'ın ipini sıkı tutmaya yönelik bir adım olabileceği görünmektedir.

SONUÇ

Kuveyt, el-Sabah ailesinin yönetiminde bir devlet olarak varlığını devam ettirmektedir. Eksikliklerine rağmen Körfezin en demokratik devleti olarak görülmektedir. Koronavirüs gölgesinde yapılan seçimlerde yüksek katılım ve muhalefetin başarısı bazı noktalarda Emir'in işlerini güçleştireceğine işaret etmektedir. Muhalefet ve Emir gelecek günlerde ya krize davet çıkaracak ya da karşılıklı adımlarla süreci denge içinde yürüteceklerdir. Kısa süre önce çıkarılmış olan af, iç politikanın rasyonelliği açısından önemlidir. Kuveyt, Körfez Krizinde Katar ve diğer ülkeler arasında tarafsız davranmış böylece arabulucu olma fırsatı yakalamıştır. The New York Times'ın ifadesiyle İran'ın ipini sıkı tutmak amacıyla Körfez problemini çözmeyi hedefleyen ABD, Kuveyt'in bu tarafsız konumundan yararlanmak istemektedir. Ancak Kuveyt Ulusal Meclis Başkanı Marzuk Ali el-Ganim'in ifadelerinde kendini gösteren İsrail karşıtlığı, Emir'in bölge politikasını kısıtlayacaktır.

KAYNAKÇA

- AA. (2021, 11 23). /www.yenisafak.com. <https://www.yenisafak.com/dunya/kuveyt-emiri-istifa-eden-basbakani-yeniden-ayni-goreve-atadi-3722778> adresinden alındı
- Abdulgaffar, M., & Topçu, G. (2020, 12 07). AA. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kuveytteki-secimlerle-ulusal-mecliste-yasanan-buyuk-degisimin-ardindaki-sebepler-neler/2068098> adresinden alındı
- Alothmani, O., & İbicioğlu, S. (2020, 12 04). www.aa.com.tr. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kuveyt-korfez-krizinin-cozumu-konusunda-son-donemde-verimli-gorusemeler-oldugunu-acikladi/2066074> adresinden alındı
- Aydemir, D. (2016, 02 29). tr.sputniknews.com. <https://tr.sputniknews.com/20160229/nato-kuveyt-1021199834.html> adresinden alındı
- el-Hüveylidi, M. (2021, 10 21). turkish.aawsat.com. <https://turkish.aawsat.com/home/article/3258711/kuveyt-emiri-%E2%80%99nden-af-karar%C4%B1n%C4%B1n-%C3%B6n%C3%BCn%C3%BC-a%C3%A7maya-%C3%B6nelik-g%C3%B6revlendirme> adresinden alındı
- el-Hüveylidi, M. (2021, 10 25). turkish.aawsat.com. <https://turkish.aawsat.com/home/article/3265611/kuveyt-%E2%80%99te-af-kararnamesi-i%C3%A7in-ilk-ad%C4%B1mlar-at%C4%B1ld%C4%B1> adresinden alındı
- İbicioğlu, S., & Karabacak, S. (2020, 09 29). AA. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kuveytin-yeni-emiri-veliaht-prens-nevaf-oldu/1989926> adresinden alındı
- Karabacak, A. S. (2021, 11 08). www.haberler.com. <https://www.haberler.com/son-dakika-haber-kuveyt-te-iki-af-kararnamesi-cikarildi-14516429-haberi/> adresinden alındı
- KUNA. (2021, 11 08). turkish.aawsat.com. <https://turkish.aawsat.com/home/article/3292101/kuveytte-h%C3%BCK%C3%BCmet-istifa-etti> adresinden alındı
- Rakipoğlu, M. (2020 /No 154). Kuveyt'te Parlamento Seçimleri ve Dönüşüm Sinyalleri. Ortadoğu Araştırmalar Merkezi (BAKİŞ), 3-9.
- Rumeysi, M. (2020, 12 5). turkish.aawsat.com. <https://turkish.aawsat.com/home/article/2665516/muhammed-rumeysi/kuveyt-%E2%80%98korona%E2%80%99-zaman%C4%B1nda-se%C3%A7imini-yap%C4%B1yor> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2021, 11 24). <https://www.mfa.gov.tr/kuveyt-siyasi-gorunumu.tr.mfa> adresinden alındı